

Rahan merkeissä

Mikael Toppelius, jota aikalaisensa Sara Wacklin puhuttelee omituiseksi vanhaksi kuvamaalariksi, omisti talon ja tontin tuossa kulman takana, Torikadun varrella.

"Kulman takana" on tietenkin epätarkka määritelmä, mutta koettakaa sijoittua vaikkapa tämän lehden toimitaloon.

Vanhasta kuvamaalarista Saramamselli kertoo hauskoja juttuja, virtuiliekin jotain, mutta suhtautuu häneen pohjimmaaltaan vakavasti. Kirkkomaalari Toppelius kuoli kotitalossansa vähän ennen surkiaa Oulun paloa, joka toukokuussa 1822 tuhosi suurimman osan kaupungista, kivitalotkin kirkosta alkaen. Taloa, joka Toppeliuksen tontilla tuhoutui, isännöi jo tuolloin kaupunginlääkäri Gustaf Toppelius, professori arvoltaan, oli ollut sitä jo 30-vuotiaasta alkaen, jolloin oli kuningasta, Ruotsin armeijaa ja Karoliinista Opistoa ansiokkaasti palveltuaan vuonna 1815 pyytänyt eroa kuningaskunnan palveluksesta ja siirtynyt syntymäkaupunkiinsa Ouluun. Toppeliuksen elämä oli siis ulkonaisesti käynyt päinvastaiseen suuntaan kuin hänen maakuntalaisensa F. M. Franzénin, toisen Oulun pojan, joka oli muuttanut Turusta lahden toiselle puolelle.

Gustaf Toppelius oli jo 1822 Oulun merkkimiehiä, ja vuosi vuodelta hänen merkityksensä Oulussa vain kasvoi. Näyttää siltä kuin ei kaupungissa olisi ollut sellaista hyvää harrastusta, johon ei professori olisi osallistunut, niin, hänpä se juuri oli monessa asiassa aloitteentekijä.

Valistuneet suomalaiset pohti-

vat noina vuosina usein säästöpankkiasiaa, ja siihen oli innostunut myös Toppelius. Ehkäpä vaikutti asiaan sekin, että säästöpankkiaatteen suomalaisen isän nimen ansaitseva turkulainen apteekkari J. J. Julin n:pi oli syntynyt Oulussa. Varsinkin Oulun palon jälkeen keskusteltiin usein säästöpankin perustamisesta, kertoo lehtori Reino Routavaara. 1832 Gustaf julkaisi kirjoittamansa runon Oulun kaupungin palosta. Paitsi että tämän runon esipuheessa on lausuttu Oulun kaupungin säästöpankin syntyä, kerättiin runonvihon myynnillä kopekoita "säästöbankon" perustamiseksi Ouluun.

Kului kuitenkin vuosia, ennenkuin tästä tuumasta tuli tosi. Pankkiaan perustettiin vasta 1845. Nyt se siis on jo sataviisikymmentävuotias. Onnea! Palaamme Toppeliuksen taloon. 1830-luvulla oli Toppelius ryhtynyt suunnittelemaan yksikerroksisen talonsa laajentamista, mutta joutunut inttämään piirustuksista vuosikausia maistraatin kanssa. Vasta noin 1840 näyttäisi professorimme saaneen rakennushuvan, ja silloin kohosi nykyisen Torikatu 16:n toinen kerros. Ensimmäisestä kerroksesta vuokrasi professori tilat Oulun lääninhallitusta varten, niin, tuntuupa siltä, kuin taloa olisi jotain tällaista tarkoitusta varten laajennettukin. Ja kun sitten 1845 perutettiin Oulun kaupungin Säästöpankki, jonka virallinen nimi tietysti tuohon aikaan, kun muuten Oulukiin vihdoinkin oli alkanut hieman ruotsalaistua, oli Uleåborgs Stads

Spar-Bank, ja kun Toppeliuksesta oli tullut pankin puheenjohtaja ja lääninrahastonhoitaja Johan Christian Wichmanista ensimmäinen sihteeri, sai myös pankki tyyssijansa lääninhallituksessa, tarkkaan sanottuna yhdessä lääninhallituksen rahastohuoneista. Lääninhallinto taas työskenteli Toppeliuksen talossa.

Tällä Toppeliuksen talolla, jonka siis nyt omistaa Pohjoismainen Sähkö Oy, on muuten sellainen historia, ettei liene ainakaan millään muulla oululais-talolla kuin Franzénin talolla. No, Oulun lyseo kilpailee, mutta näillä mainituilla yksityistaloilla on kirjavimmat vaiheet. Kun Toppelius oli niin monipuolinen kuin mitä tässäkin on yritetty vakuuttaa, on siitä varmasti ollut seurauksena, että aatteet ja asiat, joita hän ajoi, ovat käyneet sisään ja ulos hänen talossansa. Siellä on suunniteltu Oulun läänin "huoneenhallitusta" eli Talousseuraa, siellä on toimitettu Oulun Wiikko-Sanomia. Siellä ovat kohdanneet toisensa opettajat, papit, sanomatoimittajat, runonkerääjät ja runoilijat. On varmaa, että siellä on uudistettu suomen kieltä ja suunniteltu Kalevalaa, sillä oli vathan Elias Lönnrot ja Toppelius monenkertaisia kollegoja, molemmat lääkäreitä, runoilijoita, runonkerääjiä ja wiikkosanomalaisia.

Oulun lääninhallitus ja säästöpankki olivat naimisissa kauan aikaa, sillä Torikadulta ne yhdessä muuttivat nykyisen Kaupaklubin paikalle, johon paloi-
vat 1882. Mutta yhdessä ne senkin jälkeen muuttivat ja asettui-

vat konsuli Siemsenin taloon, jota oululaiset vielä tuolloin kutsuivat Franzénin taloksi, koska se oli ollut viimeainitulla suvulla koko vuosisadan. Vasta täällä niiden tiet erosivat, kun pankki 1884 muutti merikapteeni ja konsuli Otto Ravanderin taloon eli nykyiseen Byströmin taloon ja lääninhallitus jäi odottamaan oman talonsa valmistumista torin toiselle puolelle. Niin, torinpa hyvinkin, sillä kun lääninhallitus rakennettiin, oli Franzénin puisto vasta morula-asteella.

Torikadun Toppelius-Toppeliukset olivat jo tuolloin poissa Oulusta ja pankista ja asioita hoitivat muut oululaiset, Rydmanit, Granbergit, Barckit, Snellmanit, Candelinit, Pentzinit, Rehnäckit jne. Mutta se on jo toinen luku.

Pankista puheenollen, vaikkataisi tapahtua toisessa oululaispankissa. Tunnettu oululainen, kunhan vain ei ollut toimittaja, meni veli pankinjohtajalta pyytämään vekseliä. Pankinjohtaja kuitenkin sanoi, että voi veli hyvä, mutta nyt ei ole rahaa... Toimittaja otti lehden ja istui sohvalle odottamaan. Jonkin ajan kuluttua tuli juoksutyttö ja vei kassaan jonkin summan. Toimittaja palasi kohta pankinjohtajaveljen luo ja, viitaten kassaan päin, sanoi, että nyt tuli rahaa...
Sitä samaa toivoo

Panu

Prof. Gustaf Toppeliuksen asuinsi joja, PSO:n nykyinen toimitalo.